

Live and Let Love

En kritisk studie av svensk homonationalism i en politisk manifestation i samband med de olympiska spelen i Sotji 2014

Av: Tova Andersson

Handledare: Katarina Mattsson
Södertörns högskola | Institutionen för Kultur och lärande
Kandidatuppsats 15 hp
Genusvetenskap | Vårterminen 2016



SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA | STOCKHOLM
sh.se

Abstract

The aim of this thesis is to examine how the construction of the Swedish national self-image can be interpreted in relation to the protests against the Russian anti-gay laws, leading up to the Olympic Games in Sochi 2014. I form a basis for my analysis in Jasbir K. Puar's conceptual frame of homonationalism and examine the Swedish political action Live and Let Love that took place at Stockholm's Stadion in the fall of 2013. The analysis shows how the inclusion of a homonormative homosexuality becomes an important factor for the construction of Sweden as an open and tolerant nation in contrast to Russia as a non-tolerant nation. This construction of "us" and the "Other" manifests through a discourse of tolerance. The national sense of community is formed through interaction between national symbols and symbols of the LGBT community.

Nyckelord: Homonationalism, tolerans, nationell självbild, nationella symboler, regnbågsflagga, hbtq

Key words: Homonationalism, tolerance, national self-image, national symbols, rainbow flag, LGBT

Tack!

Ett stort tack till min handledare Katarina Mattsson som i två omgångar har tagit sig an den här uppsatsen och varit en ovärderlig vägvisare. Tack också till Alice Wahl och Johanna Dahlin som har bidragit med kloka kommentarer och reflektioner under processen. Sist men inte minst, tack till Mattias Wennlund för uppmuntran, givande diskussioner och välbehövligt stöd. Du har varit fantastisk.

Tova Andersson 26/5 2016

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund.....	3
1.2 Syfte	4
1.3 Frågeställningar.....	4
1.4 Avgränsning	4
1.5 Disposition	4
2. Tidigare forskning	5
3. Teori	7
3.1 Homonationalism.....	8
3.2 Toleransdiskursen	9
3.3 Banal nationalism.....	10
4. Metod	11
4.1 Cultural Studies.....	12
4.2 Textbegreppet	12
4.3 Representation.....	12
4.4 Sändare-meddelande-mottagare.....	13
4.5 Denotation och konnotation.....	13
5. Material	14
6. Analys	15
6.1 Det mediala mottagandet	16
6.2 Filmen Live and Let Love.....	18
6.3 En svensk hälsning från hela nationen.....	20
6.4 OS som nationsskapande arena.....	21
6.5 Konstruktionen av det toleranta Sverige.....	23
6.6 Konstruktionen av det intoleranta Ryssland	25
6.7 Toleransens premisser.....	28
7. Sammanfattning och slutdiskussion	29
Referenslista	33

1. Inledning

När jag påbörjade den här uppsatsen vårterminen 2014 hölls de olympiska vinterspelen i Sotji i Ryssland. Det ryska parlamentet hade i juni 2013 röstat igenom en lag som innebar ett förbud mot att rikta "propaganda" som rör "icke-traditionella sexuella relationer" (Kremlin, min övers.) mot minderåriga. Lagen innebar bland annat medial censur, vilket gör det omöjligt för hbtq-rörelsen att vara offentligt aktiv i Ryssland (Ljungholm 2013). Detta mötte stora protester från västvärlden, med bland annat krav på bojkott av de olympiska spelen (Sörberg 2014).

Jag har följt den mediala dokumenteringen kring hur kritik från länder som påstår sig värna om mänskliga rättigheter riktats mot Rysslands antigay-lagar. Protesterna i Sverige har varit alltifrån debattartiklar till manifestationer och har ofta innefattat nationell symbolik; Putins ansikte har figurerat i regnbågsfärger på sociala medier, tusentals svenskar har samlats på Stockholms Stadion för att sjunga den ryska nationalsången, friidrottaren Emma Green Tregaro målade naglarna i regnbågens färger under friidrotts-VM i Moskva 2013, och regnbågsflaggan har projicerats på den ryska ambassaden i Stockholm.

En del av debatten som tog plats i samband med detta har kommit att handla om de föreställningar kring den vita västerländska världen som dessa reaktioner speglar. Till exempel skrev Mireya Echeverría Quezadas på det separatistiska och antirasistiska forumet Rummet om hur regnbågsflaggan kom att bli en politisk markör, genom föreställningen att den vita västvärlden står för värden som "frihet och jämlikhet" (Echeverría Quezadas 2014) och därmed målas upp som Rysslands "moraliska motvikt" (ibid.). I en liknande analys skriver journalisten och författaren Anna-Maria Sörberg i Dagens Arena, att homosexuellas rättigheter allt oftare konstrueras som "en del av en framgångsrik och nationell berättelse där en lyckad gaykultur visas upp och får symbolisera västliga värden som frihet och tolerans" (Sörberg 2014).¹

Jag vill i den här uppsatsen undersöka huruvida homonationalism,² ett begrepp som myntats av den amerikanska queerteoretikern Jasbir K. Puar, kan vara en tänkbar tolkningsram för den debatt som ägde rum i samband med de olympiska spelen i Sotji 2014. Homonationalism kan kort beskrivas som en politisk strategi som förs i väst som innebär att hbtq-frågor inkluderas för att

¹ Anna-Maria Sörberg skriver just nu på en bok om homonationalism som är planerad att bli klar under våren 2016. För vidare läsning se också Anna Olovsson Lövs recension av RFSL:s antologi *Över regnbågen: röster ur en rörelse: Historier om kärlek och kamp*, där hon spår att "kritiken av homonormativitet och homonationalistisk politik" (2012, s. 111) förmodligen kommer att bli mer aktuell framöver.

² Homonationalism är en förkortning av homonormativ nationalism (Puar 2007, s. 38)

konstruera den nationella självbilden (Puar 2007). Jag har i den här uppsatsen valt att fokusera på hur svensk homonationalism kan ta sig uttryck, och har för ändamålet valt att titta på den politiska aktionen Live and Let Love. Hösten 2013 samlades cirka två tusen personer på Stockholms Stadion för att sjunga den ryska nationalsången på ryska, med syfte att visa sitt stöd för Rysslands hbtq-personer. Manifestationen blev en film som inför OS lades upp på Youtube och som även skickades till nyhetsredaktioner och tv-kanaler runt om i världen.

Jag vill understryka att jag sympatiserar med grundargumenten i protesterna av Rysslands hbtq-politik, jag är liksom många andra också bekymrad över landets utveckling. Jag är medveten om den goda intention som projektet Live and Let Love har, men har trots detta ändå känt att det är något med projektet och liknande protestaktioner som skaver. Det har i vår samtid blivit självklart att i Sverige säga sig värna hbtq-personers rättigheter, många politiska partier, myndigheter och organisationer deltar exempelvis i olika pridetåg varje år. Det har samtidigt förts fram en kritik mot att detta engagemang snarare handlar om populism, att manifestera västliga värden snarare än att kräva reella politiska förändringar för denna grupp. Jag ställer mig därför frågan hur aktionen Live and Let Love kan hjälpa Rysslands hbtq-personer? Eller ska projektet snarare tolkas som ett tillfälle att uttrycka ett gemensamt nationellt "vi", som konstrueras i kontrast till Ryssland som de "andra"?

1.1 Bakgrund

Här presenteras delar av det pressmeddelande som skickades ut av projektet Live and Let Love inför manifestationen på Stockholms Stadion. Det innehåller formuleringar som jag menar gör det intressant att undersöka med homonationalism som teoretiskt ramverk. Jag kommer inte att rikta fokus mot intentionerna med projektet, men däremot utgör det mediala mottagandet en del av analysen. Då media har skrivit om projektet nästan uteslutande utifrån pressmeddelandet, menar jag att det är befogat att här presentera delar av det.

“LIVE AND LET LOVE är ett projekt som skapats för att stödja HBT-rörelser i länder där lagstiftning och allmän opinion motarbetar HBT-personers mänskliga rättigheter.”

“LIVE AND LET LOVE är en film där deltagarna kommer att sjunga/spela den ryska nationalsången och samtidigt vifta med/visa/hissa regnbågsflaggan för att på ett kärleksfullt sätt visa att kärleken i regnbågens alla färger och rysk kultur definitivt går att kombinera.”

“Budskapet LIVE AND LET LOVE blir en hälsning till Rysslands HBT-personer att de inte är ensamma, och samtidigt ett inslag i debatten när den åter kommer att blossa upp inför de olympiska vinterspelen i Sochi, Ryssland om några månader. Det blir också en uppmaning till ryska politiker att välja kärleken istället för hatet och rädslan när man lagstiftar om människors liv, deras mänskliga rättigheter och framför allt deras kärlek.” (Live and Let Love).

1.2 Syfte

Syftet med den här uppsatsen är att undersöka hur protesterna och avståndstagandet mot Ryssland i aktionen Live and Let Love, i samband med de olympiska spelen i Sotji 2014, kan förstås i relation till den svenska nationella självbilden utifrån teorier om homonationalism. Genom att titta på vilka nationella symboler som används och hur dessa samverkar med hbtq-symboler, undersöker jag dessa symbolers betydelse för konstruktionen av den svenska nationella självbilden.

1.3 Frågeställningar

- Vilka nationella symboler används i aktionen Live and Let Love och hur samspelar dessa med hbtq-symboler?
- Hur konstrueras den svenska nationella självbilden genom dessa symboler?
- Hur kan aktionen Live and Let Love förstås utifrån teorier om homonationalism?

1.4 Avgränsning

Jag har valt att avgränsa studien till en svensk kontext, då det hittills inte finns någon tidigare forskning om homonationalism i Sverige. Det innebär att det finns ett outforskat område att fylla. Jag fastnade för projektet Live and Let Love då det är en svensk politisk aktion där den nationella symboliken tydligt samverkar med hbtq-symboler. Då mitt syfte med studien är att undersöka hur den svenska nationella självbilden konstrueras genom de symboler som syns i materialet, har jag valt att inte göra några intervjuer med de inblandade eller på annat sätt ta del av deras intentioner med projektet. Däremot har jag som komplement till filmen även valt att titta på hur medierapporteringen kring projektet har sett ut, för att få en uppfattning om hur projektet har tagits emot.

1.5 Disposition

Uppsatsen utgörs av sju huvudsakliga delar; inledning, tidigare forskning, teori, metod, material, analys och slutdiskussion. Nedan redogör jag för forskningsfältet, vad det finns för tidigare forskning inom fältet, samt förklarar min egen studies relation till dessa. Sedan följer teoridelen där jag förklarar mina teoretiska utgångspunkter homonationalism, toleransdiskurs och banal nationalism. Efter det presenterar jag materialet Live and Let Love och vilka mediala artiklar jag har valt som komplement till filmen. Sedan kommer metodavsnittet där jag presenterar forskningsfältet cultural studies samt de analytiska verktygen. Därefter följer analysen där jag

utifrån mina teoretiska utgångspunkter homonationalism, toleransdiskurs och banal nationalism, analyserar materialet. Avslutningsvis kommer jag i slutdiskussionen att sammanfatta de centrala delarna i analysen och återkoppla till homonationalism utifrån ett större perspektiv i relation till andra aktuella sammanhang.

2. Tidigare forskning

Jag kommer här att presentera tre olika forskningsfält som relaterar till min undersökning.

Den här uppsatsen befinner sig först och främst inom fältet homonationalism, hur inkluderingen av (viss) homosexualitet blir viktig för konstruktionen av den nationella självbilden, men jag har valt att placera studien i en svensk kontext till skillnad från tidigare studier av homonationalism. Min studie förhåller sig även till forskning av toleransdiskurser, hur tolerans för homosexualitet blir ett viktigt grepp i konstruktionen av “vi” och “dom”. Studien knyter således också an till studier av nationen och det nationella som grund för identitetsskapande. Jag undersöker den nationella symbolikens betydelse för föreställningar om den nationella gemenskapen, och har därför också tittat på forskning som studerat hur det nationella skapas i den vardagliga kontexten utifrån teorier om banal nationalism.

Den amerikanska queerteoretikern Jasbir K. Puar myntade begreppet homonationalism i *Terrorist Assemblages: Homonationalism in Queer Times* (2007). Jag kommer här att ge en övergripande presentation av vad hon studerat och kommit fram till, medan teoriavsnittet ger en fördjupad förståelse för hur hon förstår och använder begreppet homonationalism.

Homonationalism är ett begrepp som syftar till att undersöka huruvida inkludering av (viss) homosexualitet inom bilden av nationalstaten har blivit något eftersträvansvärt. Puar utvecklar begreppet homonationalism för att förstå hur den nationella självbilden som homovänlig har blivit ett sätt att mäta nationens suveränitet i relationen till rasifierade “andra” (Puar 2013, s. 336). Puar undersöker främst hur diskurser om sexualiteter och konstruktionen av den rasifierade “andra” är relaterat till kriget mot terrorismen i spåren av 9/11 (2007, s. 37f)

I *Rethinking Homonationalism* (2013) konstaterar Puar att begreppet homonationalism bland annat har “utvecklats, anpassats, omformulerats och kritiserats” (s. 336, min övers.) inom såväl politiska som akademiska sammanhang sedan begreppet introducerades. Hennes syfte med *Terrorist Assemblages* var att ge upphov till en produktiv och konstruktiv debatt, snarare än att

vara ett rättesnöre. Begreppet homonationalism är idag etablerat bland såväl akademiker och aktivister i framförallt USA, Europa och Asien, men min uppfattning är att begreppet fortfarande är relativt oetablerat i en svensk kontext.

En studie som är av intresse för uppsatsen är artikeln *Welcoming the world? Hospitality, Homonationalism, and the London 2012 Olympics* (2014) av Phil Hubbard och Eleanor Wilkinson. De undersöker hur London på olika sätt marknadsfördes som homovänligt när staden stod som värd för de olympiska spelen 2012. Författarna menar att marknadsföringen av London uteslöt de sexualiteter som inte ryms inom en västerländsk och normativ modell (2014, s. 598). Hubbard och Wilkinson visar hur sexuell mångfald inkluderades i en nationell diskurs, som genom att framhäva nationen som tolerant skapade ett avstånd till nationer som inte svarade mot dessa ideal (ibid., s. 605). I en liknande studie undersöker Michael Nebeling Petersen “länken mellan nation och sexualitet” (2011, s. 43, min övers.) utifrån amerikansk queerteori i artikeln *...med et regnbueflagd i hånden – fortællinger om homoseksuelle inklusioner og homonationalisme* (2011). Nebeling Petersen tittar på medierepresentationer av hbtq-eventet World Outgames, som 2009 ägde rum som avslutning till Köpenhamn Pride. Nebeling Petersen tar avstamp i Puars begrepp homonationalism och Lisa Duggans begrepp homonormativitet, och menar liksom Hubbard och Wilkinson att inkluderingen av (viss) homosexualitet är kopplad till en nationalistisk diskurs och konstruktionen av de “andra” (ibid., s. 47).

Även forskning om toleransdiskurser är av intresse för min uppsats. I artikeln *Krevende toleranse. Islam og homoseksualitet* (2008) utgår Randi Gressgård och Christine M. Jacobsen ifrån Wendy Browns kritiska hållning till den liberaldemokratiska toleransdiskursen och undersöker liksom Brown toleransens “samhälleliga och politiska funktioner” (Gressgård & Jacobsen 2008, s. 22, min övers.). De undersöker hur det ökade kravet på tolerans mot homosexuella i Norge har riktats mot invandrare i allmänhet och mot muslimer i synnerhet. Gressgård och Jacobsen menar utifrån Brown att toleranskravet för homosexualitet markerar en gräns mellan ett liberalt “vi” och icke-liberala “andra” (ibid.).

Min uppsats anknyter även till forskning om det nationella som identitetsskapande. Till exempel undersöker Billy Ehn, Jonas Frykman och Orvar Löfgren hur den nationella gemenskapen konstrueras i boken *Försvenskningen av Sverige: det nationellas förvandlingar* (1993). Författarna menar att det nationella är en föränderlig kulturell process som ständigt skiftar i tid och rum. De menar vidare att “det nationella” inte enbart kan förklaras utifrån studier om

“ideologi och politik” (1993, s. 10), utan konstrueras såväl genom identitet, känslor och som något förankrat i det vardagliga. Det räcker inte med ett svenskt pass för att betraktas som svensk, utan det krävs enligt Frykman även ett “kulturellt och känslomässigt” (ibid., s. 133) medborgarskap. Den kollektiva vi-känslan som skiljer “oss” från “dom”, grundar sig bland annat i “förställningar om en gemensam historia och en gemensam kultur” (ibid., s. 13), som manifesteras genom olika känsloladdade symboler.

Ett annat viktigt arbete är Helena Tolvheds avhandling *Nationen på spel. Kropp, kön och svenskhet i populärpressens representationer av olympiska spel 1948-1972* (2008) som handlar om hur kön och svenskhet skildras i svensk media i samband med de olympiska spelen, under en tidsperiod då det svenska samhället genomgick stora förändringar. Hon utgår från begreppen “‘kropp’ och ‘nation’” (2008, s. 16) och gör en intersektionell analys om hur kroppar tillskrivs betydelse och egenskaper när de representerar nationen i ett internationellt sammanhang som de olympiska spelen utgör. Hon undersöker vidare hur detta sammanhang utgör ett underlag för identitetsskapande och vilka betydelser som “vi:et”, som produceras genom nationen, får. En artikel som knyter an till detta och som undersöker nationella symbolers betydelse för att skapa och upprätthålla ett imaginärt “vi” är *Crowning miss Sweden - National Constructions of White Femininity* (2007) av Katarina Mattsson och Katarina Pettersson. Författarna undersöker hur vit femininitet konstrueras i Fröken Sverige-tävlingar under 1950-talet. Vinnaren av Fröken Sverige skulle, genom att uppfylla karakteristiska drag av att vara “the girl next door” (2007, s. 235), upplevas som en av folket och därmed symbolisera nationens kvinnor. Dessa tävlingar skapade enligt författarna nationella normer genom att kröna en Fröken Sverige som kunde representera nationen. Mattsson och Pettersson ser Fröken Sverige som ett sätt att sammanföra nationen men också som ett forum att uttrycka sig mot andra nationer (ibid., s. 243). Denna studie kan tyckas ligga långt ifrån mitt undersökningsområde, men jag menar att den blir relevant för undersökningen av hur ett imaginärt “vi” konstrueras, samt hur nationsskapande görs både inåt och utåt.

3. Teori

För att undersöka hur den nationella självbilden konstrueras använder jag Jasbir K. Puar's begrepp homonationalism, vilket fungerar som en övergripande teoretisk utgångspunkt. Jag använder dessutom två teoretiska hjälpverktyg för att förstå hur homonationalismen tar sig uttryck. Det ena är Wendy Browns analys av toleransdiskurser för att undersöka konstruktionen av “vi” och

“dom”. Det andra hjälpverktyget är Michael Billigs teorier om banal nationalism som syftar till att undersöka det nationella som grund för identitetsskapande, samt nationella symbolers betydelse för föreställningar om den nationella gemenskapen.

3.1 Homonationalism

Puar menar att homonationalism är ett analytiskt begrepp som alltså syftar till att förstå “hur och varför en nations status som homovänlig har kommit att bli något eftersträvansvärt” (Puar 2013, s. 336, min övers.). Det har enligt Puar skett ett skifte, där (vissa) homosexuella kroppar numera anses värda att skyddas av staten, vilket innebär att “relationen mellan stat, kapitalism och sexualitet” (ibid., s. 337, min övers.) har förändrats fundamentalt på relativt kort tid. Den nyliberala ekonomiska strukturen normaliserar den homosexuella turistnäringen som bygger på en uppdelning mellan ”homovänliga och icke-homovänliga resmål” (ibid., s. 338, min övers.).

Den amerikanska exceptionalismen har haft en viktig funktion i konstruktionen av den amerikanska medborgaren, där sexualitet tidigare inte har varit en faktor (Puar 2007, s. 5). Puar visar med begreppet homonationalism hur den amerikanska nationella självbilden som tidigare konstruerades utifrån heteronormativa ideologier, numera följs av homonormativa premisser. Puar inspireras av Lisa Duggans begrepp *homonormativitet*, som syftar till att visa på hur den politik som inkluderar homosexuellas rättigheter inte utmanar de rådande heteronormativa idealen, utan snarare bidrar till att “upprätthålla och bekräfta dem” (Duggan 2002, se Puar 2007, s. 37f, min övers.). Puar argumenterar för att vi ska läsa sexualitet genom nationen, då framställningen av olika sexualiteter (både hetero och queera) sker genom såväl heteronormativa som homonormativa praktiker. Detta innebär att nationen förutom att inkludera queera sexualiteter även “disciplinerar och normaliserar dem” (Puar 2007, s. 50, min övers.).

Puar menar att inkluderingen av (vissa) homosexuella kroppar i skapandet av nationalstaten har ändrat queeras ställning från att under aids-epidemin ha varit siffror i dödsstatistiken, till att bli föremål för liv och reproduktion genom bland annat homoäktenskapet. Puar hänvisar till Sandip Roy som menar att homoäktenskapet snarare handlar om att visa upp europeiska ideal och värderingar än om rättigheter för homosexuella, och används för att skapa en diskrepans mellan civiliserade och rasifierade “andra” (Roy 2005, se Puar 2007, s. 20).

Sammanfattningsvis är homonationalism alltså en kritik mot hur diskursen om homosexuellas rättigheter producerar moderna framgångssagor som beviljar vissa grupper kulturellt och juridiskt

medborgarskap³ på bekostnad av andra grupper, vilket innebär att homosexuellas rättigheter har stärkts i relation till rasifierade “andra” (Puar 2013, s. 337).

Även om begreppet homonationalism uppstod efter 11 september, understryker Puar att fenomenet är en pågående utveckling som inte enbart är relaterad till denna händelse (ibid.). Som tidigare nämnts beskriver Puar i *Rethinking Homonationalism* om hur begreppet har använts efter hennes introduktion till begreppet i *Terrorist Assemblages*, vilket innebär att fenomenet inte är statiskt utan under ständig konstruktion och utveckling. Detta innebär att homonationalism som teoretiskt begrepp blir användbart i min studie, trots att jag undersöker en svensk kontext. Jag använder begreppet homonationalism för att undersöka hur och varför sexualitet blir en viktig faktor i konstruktionen av den nationella självbilden.

3.2 Toleransdiskursen

Statsvetaren Wendy Brown för ett kritiskt resonemang över den liberaldemokratiska toleransdiskursen i boken *Regulating Aversion: Tolerance in the Age of Identity and Empire* (2006). Hon undersöker toleransdiskursens samhälleliga och politiska funktioner och ställer sig bland annat frågan “How might tolerance [...] operate as a key element in a civilizational discourse that codifies the superiority and legitimates the superordination of the West?” (Brown 2006, s 7).

Brown hävdar att det har hänt något med toleransdiskursen, tidigare användes begrepp som “frihet och jämlikhet, snarare än tolerans, som slagord inom rättviseprojekt för exkluderade, underordnade eller marginaliserade” (ibid., s. 1f, min övers.). Sedan mitten av 1980-talet har toleransdiskursen enligt Brown fått en global pånyttfödelse, och hon menar att toleransbegreppet idag används på ett okritiskt sätt på skilda platser och för olika ändamål. Tolerans omnämns med samma dignitet som exempelvis yttrandefrihet på FN:s konferenser och inom andra internationella arenor som berör mänskliga rättigheter (ibid., s. 2).

Brown understryker att hennes analys av toleransdiskursen inte rör sig på individnivå, det vill säga att människor har overseende med sådant som anses störande dem emellan. Det handlar istället om toleransdiskursen som politisk princip, som syftar till att särskilja ett västerländskt och

³ Jämför med Frykman (1993) som menar att det krävs ett ”kulturellt och känslomässigt” medborgarskap för att betraktas som svensk.

liberalt "vi" i motsats till icke-liberala och fundamentalistiska "andra"⁴ (ibid., s. 6f, 13). Brown menar att toleransen är ett sätt att förena men samtidigt kontrollera skillnader (ibid., s. 70f), vilket innebär att toleransen, som Gressgård och Jacobsen uttrycker det, är ett mellanting av "assimilering och avvisning" (Gressgård & Jacobsen 2008, s. 26, min övers.). Brown inspireras av Michel Foucaults begrepp *governmentality*, som syftar till att förklara ett slags styre som är format av normer snarare än av lagar och formella regler, och menar att toleransdiskursen bör ses som en normaliserande snarare än lagstadgad makt (Brown 2006, s. 12, 80f). Toleransdiskursen fungerar normativt samtidigt som dess normativitet blir nästintill osynlig (ibid., s. 4).

Tolerans har alltså en social och politisk funktion inom liberaldemokratiska stater, som bidrar till att sprida en uppfattning om "hur människor inom en nation [...] kan och bör leva tillsammans" (ibid., s. 11, min övers.). Toleransen förstås inte på ett enhetligt sätt i alla nationer och kulturer, i USA förs exempelvis kriget mot terrorismen delvis i toleransens namn menar Brown⁵ (ibid., s. 2f). Efter terrorattacken 9/11 ändrades vissa betoningar inom den liberaldemokratiska diskursen, nu krävdes att toleransens funktion även kunde skilja "väst från öst, liberala från icke-liberala regimer, 'fria' från 'ofria' folk" (ibid., s. 6, min övers.). Toleransdiskursen kontrollerar enligt Brown "den 'andra' både innanför och utanför den liberaldemokratiska nationalstaten"⁶ (ibid., s. 8, min övers.)

Då Brown menar att toleransdiskursen inte används på samma sätt i alla länder eller kulturer, innebär det en möjlighet att använda även Browns analys av toleransdiskursen i en svensk kontext. Dessutom är Sverige och USA två västerländska stater med många kulturella likheter, och eftersom det är konstruktionen av Sverige som öppet och tolerant i jämförelse med Ryssland som bakåtsträvande och icke-tolerant som är det intressanta för studien, innebär det att Browns synsätt definitivt blir applicerbart. Jag avser att undersöka hur toleransdiskursen och homonationalism står i relation till varandra och hur de är kompatibla i konstruktionen av den svenska nationella självbilden.

3.3 Banal nationalism

Samhällsvetaren Michael Billig har myntat begreppet banal nationalism i syfte att vidga den etablerade innebörden av begreppet nationalism. Han menar att det finns något missvisande med

⁴ Jämför med Puar (2007) om hur sexualitet är en faktor som producerar liberala och icke-liberala stater.

⁵ Jämför med Puar (2007) hur homonationalism är relaterat till kriget mot terrorismen.

⁶ Jämför med Puar (2007) hur homonationalism kontrollerar den "andra" både inom nationen och över nationsgränserna.

den allmänna användningen av begreppet nationalism, som enligt Billig associeras med högerextremism eller separatism av något slag. Detta innebär att begreppet placeras i periferin, långt ifrån de centrerade nationsstaterna (Billig 1995, s. 5). Dessa stater definierar Billig som etablerade nationer som enligt honom är “those states that have confidence in their own continuity” (ibid., s. 8) och som traditionellt sett uppfattas som en del av västvärlden. Billig menar att en begränsning av nationalism innebär att etablerade nationer kommer att se nationalism som något som tillhör de ”andra” och inte “oss”, vilket innebär att nationalismen inom västnationerna riskerar att förbises. Nationalism blir med detta synsätt något som drabbar de etablerade nationerna i väst endast tillfälligt vid särskilda kriser, men Billig menar att nationalism är mer än så (ibid., s. 5). Begreppet banal nationalism inkluderar reproduktionen av vardagligheter inom denna bredare definition av nationalism. Nationer reproduceras dagligen i en värld av andra nationer, genom invånarna i dess vardagliga sätt att leva, vilket med detta synsätt alltså även innefattar etablerade nationer (ibid., s. 5f). Den nationella identiteten konstrueras därmed i de omedvetna handlingar som dagligen görs inom de kulturella ramar som finns att tillgå, bland annat genom språket. Billig menar att den nationella identiteten situerar en “fysiskt, juridiskt, socialt såväl som känslomässigt” (ibid., s. 8, min övers.), och känslan av att tillhöra en nationell identitet är en förutsättning för att nationer ska kunna reproduceras.

Jag är inte helt enig med Billig i hans resonemang om att nationalism, i den snävare definitionen som han tillskriver begreppet, inte skulle vara ett etablerat begrepp för nationer i västvärlden. Jag associerar begreppet nationalism med stormakter som exempelvis Ryssland eller Frankrike. Däremot håller jag med Billig om att en bredare definition av begreppet nationalism som inkluderar reproduktionen av vardagligheter, innebär en möjlighet att se hur konstruktionen av det nationella är förankrat i den vardagliga kontexten och på så vis eliminera innebörden om att nationalism skulle vara något “extremt” som sker i periferin.

4. Metod

Jag har för den här uppsatsen valt att göra en textanalys. Jag presenterar först forskningsfältet cultural studies, sedan hur textbegreppet har tolkats av Simon Lindgren. Slutligen förklarar jag analysmetoden utifrån Stuart Halls uppdelning sändare-meddelande-mottagare, samt de analytiska verktygen denotation och konnotation.

4.1 Cultural Studies

Cultural studies är ett samlingsnamn för ett fält inom vilket forskare från olika discipliner, såsom bland annat “sociologi, etnologi, medievetenskap, litteraturvetenskap och antropologi” (Lindgren 2009, s. 11) samlas. Det som från början definierade ramarna för cultural studies var att utifrån ett klassperspektiv ”studera relationen mellan kultur och samhälle” (ibid., s. 12). Cultural studies har sedan dess utvecklats inom flera områden, bland annat har medieforskare intresserat sig för den “politiska och ideologiska roll” (ibid., s. 12) som andra medier än nyhetsgenren spelar. Cultural studies fokuserar särskilt på förhållandet mellan kultur och politik, vilket gör att studien platsar inom fältet (ibid. s. 13).

4.2 Textbegreppet

Simon Lindgren utgår från Stuart Hall när han i *Populärkultur - teorier, metoder och analyser* (2009) beskriver textbegreppet. Lindgren menar att textbegreppet är en samlingsterm och syftar till “alla slags meningsbärande kulturella uttryck” (Lindgren 2009, s. 63), och innefattar såväl text, som ljud och bild. Carin Åberg argumenterar däremot i “Bildens språk eller språk i bild” om bilder och språk som två åtskilda kategorier. Åberg ifrågasätter ifall det är möjligt att anta samma analytiska ansats då en studerar text och tal respektive ljud och bild. Åberg menar att språket innebär “en speciell form av symbolisk kodifiering av mening” (2004, s. 38) som därmed också har en “given” avkodning, vilket enligt henne inte har någon motsvarighet vid tolkning av bilder. Jag har trots detta valt att anamma Lindgrens breda definition av textbegreppet, då det innebär att jag kan använda mig av en och samma analysmetod, trots att jag undersöker flera olika slags mediala uttryck. Lindgrens synsätt innebär att text i form av bokstäver, såväl som stillbilder och symboler på Live and Let Love:s hemsida, samt den rörliga bilden i form av filmen kan innefattas i en textanalys.

4.3 Representation

Representation är ett centralt begrepp inom cultural studies och har myntats av en av fältets grundare, sociologen Stuart Hall. Hall menar att representation är ett begrepp som beskriver den meningsproduktion som sker genom språket, eller som han uttrycker det “representation is the production of meaning through language” (2013, s. 2). Hall introducerar två representationssystem, det första systemet placerar “saker, personer och händelser” (ibid., s. 3, min övers.) i relation till vad Hall kallar för “mental representations” (ibid.). Vi förstår världen och skapar mening genom det begreppssystem som vi har tillgång till, vilket innebär att vi förstår

världen på olika sätt beroende på hur mycket våra “mental representations” skiljer sig åt (ibid.). Det andra representationssystemet som Hall presenterar är språket. Vi behöver översätta vår gemensamma begreppskarta till ett gemensamt språk för att kunna skapa mening (ibid., s. 4). Hall presenterar en bred definition av språk och inkluderar alltifrån tal- och skriftspråk, till olika slags bilder och symboler. Det är när vi delar samma begreppsliga karta som vi kan kommunicera med varandra, vilket är vad som brukar beskrivas som att “tillhöra samma kultur” (ibid., min övers.). Den översättning som sker mellan de två representationssystemen är inte naturligt givna eller fixerade, utan socialt konstruerade och därmed rörliga inom kulturen (ibid., s. 8). Hall menar att man inom samma kultur dels behöver dela en liknande begreppskarta, men också att man behöver tolka tecken inom språket på samma sätt för att ett effektivt utbyte av mening ska kunna ske (ibid., s. 5).

4.4 Sändare-meddelande-mottagare

Kommunikationsprocessen delas in i tre nivåer; “sändare-meddelande-mottagare” (ibid., s. 117, min övers.), vilka enligt Hall skapar ett “cirkulärt kretslopp” (ibid.). Detta innebär att något först formuleras och kodas av sändaren, vilket sedan överförs till ett “meddelande” (vilket är det Lindgren kallar för “text”), för att sedan avkodas av mottagaren. Det som produceras av sändaren övergår (cirkulerar) genom språket som blir symbolbärare. Detta innebär att produktionen av budskapet sker diskursivt, vilket även gäller när budskapet sedan konsumeras av mottagaren. Det meddelande som produceras måste (genom språket) kunna uppfattas som meningsfullt för att mottagaren ska kunna avkoda det (ibid., s. 119). Hall menar att koderna hos avsändaren och mottagaren inte är helt och hållet symmetriska, det finns olika grader av “förståelse” och “missuppfattning”, vilket innebär att mottagarens avkodning inte garanteras stämma överens med kodarens syfte (ibid., s. 119f). Hall understryker samtidigt att texter inte kan avkodas på ett obegränsat antal sätt, kodningen sätter upp gränser inom vilka avkodningen kan verka. Alla samhällen och kulturer har sina egna sätt att klassificera den “sociala, kulturella och politiska världen” (ibid., s. 123, min övers.). Det finns således en “dominerande kulturell ordning” (ibid., min övers.) som bär på de meningsbärande strukturer som finns inom samhällsordningen, vilket innebär att den har blivit institutionaliserad och därmed uppfattas som vedertagen.

4.5 Denotation och konnotation

Jag kommer att utgå från Halls uppdelning av sändare-meddelande-mottagare för analysen. Jag riktar fokus mot meddelandet som sammanbinder avsändare och mottagare, det vill säga filmen

Live and Let Love, då det är resultatet av filmen som är relevant för analysen snarare än avsändarens syfte. Genom att använda begreppen *denotation* och *konnotation* som centrala analytiska verktyg, undersöker jag filmens meningsbärande uttryck. Begreppet denotation brukar definieras som ett teckens bokstavliga innebörd, som därför uppfattats representera “verkligheten” som en “naturlig”, icke-konstruerad och otolkad sanning (Hall 2005, s. 122; Lindgren 2009, s. 84). Konnotation beskriver däremot en meningsskapande process, där det denotativa uttrycket representerar ytterligare någonting, det vill säga att det fylls med innebörd genom tolkning (Hall 2005, s. 122; Lindgren 2009, s. 83f). Hall understryker att distinktionen mellan denotation och konnotation inte verkar på detta sätt i praktiken, utan fungerar endast som en analytisk uppdelning (Hall 2005, s. 122). Jag menar att en sådan uppdelning kan vara användbar för att dekonstruera symbolerna i filmen och undersöka hur de fylls med meningsbärande uttryck. Det ger mig också möjligheten att se hur tecken som kan verka ha en viss betydelse i ett sammanhang även kan vara laddade med flera andra betydelser (Lindgren 2009, s. 84). Jag är medveten om att ren denotation är en omöjlighet, det går inte att betrakta tecken som en objektiv och naturgiven sanning, vi tillskriver dem mening även när vi beskriver något “bokstavligt”. Däremot håller jag med Hall som menar att en sådan uppdelning kan vara givande för analysprocessen, då det gör det möjligt att särskilja när tecken går från att ha en vedertagen och “bokstavlig” betydelse till att uppfattas som betydelsebärande och tolkningsbara (Hall 2005, s. 122).

5. Material

Jag har använt sökmotorn Google för att hitta material som på något sätt handlar om de olympiska spelen i Sotji ur ett politiskt perspektiv. Som jag tidigare nämnt har jag valt projektet Live and Let Love som material, då de nationella symbolernas samverkan med hbtq-symboler framträder väldigt tydligt. Projektet samlade hösten 2013 ihop cirka två tusen personer för att sjunga den ryska nationalsången på ryska tillsammans på Stockholm Stadion, med syfte att visa hbtq-personer i Ryssland sitt stöd inför de olympiska spelen i Sotji 2014.⁷ Manifestationen filmades som en del i ett större filmprojekt⁸ och lades upp på Youtube.⁹ I januari 2014, en månad innan de olympiska spelen i Sotji startade, skickades filmen enligt initiativtagarna till olika nyhetsredaktioner och tv-kanaler runt om i världen. Det är denna film som ligger till grund för

⁷ Målet var att samla ihop två tusen personer men det finns ingen uppgift om hur många de till slut blev.

⁸ Filmen som spelades in på Stockholms Stadion lades upp som enskild film på Youtube. Den klipptes även ihop med andra filmer från länder runt om i världen som i olika konstellationer också sjöng den ryska nationalsången. Syftet var att skapa en gemensam film från hela världen att rikta mot Ryssland.

⁹ Filmen har drygt 780 000 visningar i maj 2016.

analysen. Projektet Live and Let Love innefattar också en hemsida med information om projektet, dess bakgrund och syfte. Hemsidan innehåller dessutom text och musik till den ryska nationalsången, pressmeddelanden och länkar till olika mediala artiklar som har rapporterat om projektet.

Jag har som komplement till filmen även valt att titta på kontexten kring projektet, vilket innebär att jag får en bild av hur projektet har tagits emot. Vilka har skrivit om projektet och vad har rapporterats? Hur pratas det om projektet och vilka frågor ställs? Jag har utgått från de artiklar som projektet har länkat till på hemsidan som publicerades i anslutning till när manifestationen ägde rum, men jag har även tagit med två artiklar som publicerades 2014, när filmen hade lagts upp på Youtube och på projektets hemsida. Jag har även gjort egna sökningar för att hitta artiklar som på något sätt skiljer sig från de som finns listade på projektet hemsida, för att fånga eventuella kritiska röster om projektet, men jag har inte hittat några artiklar som på något sätt avviker i tonen från dem som projektet har länkat till, därför har jag inte sett någon anledning till att ta med dessa.

Det är sammanlagt fjorton artiklar, av vilka två är internationella, från följande media; Sveriges Radio (fyra artiklar varav en på engelska), SVT Nyheter (fyra artiklar), Expo, Aftonbladet, Expressen, QX, The Huffington Post och OUT. Det är både nyhetsartiklar och artiklar i olika hbtq-magasin, såväl nationella som internationella. Artiklarna är skrivna antingen på svenska eller engelska, de på engelska är publicerade i medier som har sin bas i antingen Storbritannien eller USA, förutom en artikel från Sveriges Radio.

De flesta av de rapporteringar som finns listade på hemsidan är baserade på projektets pressmeddelande. Det är kortare notiser som innehåller ungefär samma information, de beskriver manifestationen och dess syfte, utifrån vad som står i pressmeddelandet. Några är däremot lite längre och innehåller bland annat intervjuer med initiativtagarna.

6. Analys

Analysen är uppdelad i sju kapitel; "Det mediala mottagandet", "Filmen Live and Let Love", "En svensk hälsning från hela nationen", "OS som nationsskapande arena", "Konstruktionen av det toleranta Sverige", "Konstruktionen av det intoleranta Ryssland" och slutligen "Toleransens premisser". Analysen börjar således i kontexten av projektet, det vill säga i det mediala

mottagandet. Sedan undersöker jag konstruktionen av den nationella gemenskapen och den olympiska arenans betydelse för nationsskapandet. Jag fördjupar sedan analysen genom min tolkning av hur den svenska nationella självbilden konstrueras i relation till Ryssland utifrån filmen *Live and Let Love*. I den avslutande diskussionen sammanfattar jag resultaten och återknyter till uppsatsens inledning om hur homonationalism kan beskrivas utifrån ett större perspektiv, och beskriver det i relation till andra aktuella samhällsfenomen.

6.1 Det mediala mottagandet

I bakgrundsavsnittet presenterade jag delar av det pressmeddelande som skickades ut inför manifestationen. Då mitt syfte med uppsatsen är att analysera de symboler som framkommer i materialet och dess betydelse för konstruktionen av den nationella självbilden, har jag valt att inte rikta fokus mot intentionerna med projektet. Däremot är det ett övergripande fokus på projektets bakgrund och syfte i de mediala artiklarna, då medierapporteringen överlag grundar sig på detta pressmeddelande. Då jag även har valt att titta på den mediala kontexten, blir det svårt att helt och hållet bortse från detta vid analysen. Jag menar att pressmeddelandet kan användas som bakgrund för att stärka och bekräfta de analytiska argumenten av hur projektet kan förstås i relation till homonationalism, utan att det för den skull står i fokus.

Det är inom ramen för den här uppsatsen svårt att säga något om hur manifestationen har tagits emot av den tänkta målgruppen, det vill säga den ryska hbtq-rörelsen. Det har bara funnits två kortare citat om hur aktionen har tagits emot av denna grupp, vilket är initiativtagarens uttalanden om hur mottagandet har varit och alltså inte mottagarnas egna ord. Därför har jag som komplement till filmen valt att titta på medierapporteringen, för att ur ett annat perspektiv få en bild av hur projektet har tagits emot. Det kommer också att göra det möjligt för mig att reflektera över hur min egen tolkning av materialet förhåller sig till medias rapportering av projektet.

Medierna har rapporterat kring projektet i olika omfattning, och publicerat reportagen vid olika tidpunkter. Några har skrivit om projektet inför manifestationen och andra har skrivit om det i efterhand. Oavsett när reportagen har publicerats skriver alla medier liknande om projektet utifrån det pressmeddelande som skickades ut till media inför manifestationen. Rubrikerna lyder bland annat "Manifestation för HBTQ-rättigheter i Ryssland" (Expo 2013), "Rysk körsång som regnbågsprotest" (Holmin 2014), "Stor protest mot ryska antigay-lagar" (Aftonbladet 2013) och "Tusentals sjöng rysk nationalsång i Stockholm" (Johansson 2013) för att nämna några. Alla artiklar ger en beskrivning av bakgrunden om hur projektet har startats och information om hur

genomförandet av filmen ska eller har gått till. De nationella symbolerna framskrivs tydligt i artiklarna; Stockholms Olympiastadion, den ryska nationalsången och regnbågsflaggan nämns och hur de i manifestationen kommer att samverka med varandra för att visa på att “kärleken i regnbågens alla färger och rysk kultur definitivt går att kombinera” (Live and Let Love).

Två av artiklarna skrevs 2014, när filmen Live and Let Love hade publicerats på Youtube och på projektets hemsida. Där beskrivs hur fort filmen har fått spridning i sociala medier.

“Regnbågsprotesten på Stadion en viral succé” (Zare & Pettersson Normark 2014) och “Regnbågskör sprids över världen” (TT 2014) lyder två rubriker från SVT Nyheter. Filmen beskrivs som en viral succé, vilket betyder att den har spridits snabbt på internet. “Nu sprids filmen som en löpeld på sociala medier.” (Zare & Pettersson Normark 2014) och “Videon sprids nu över världen” (TT 2014) skriver SVT Nyheter, som framhäver att filmen fick över 150.000 visningar på några dygn, och att den har över 400.000 visningar på Youtube vid tidpunkten när artikeln skrevs i februari 2014. Det är alltså spridningen av filmen som beskrivs som en succé, men jag menar att formuleringarna gör att det lätt uppfattas som att det är projektet som sådant som beskrivs som en succé. Det är befogat att ställa sig frågan ifall det i vårt snabba informationssamhälle är möjligt att sätta likhetstecken mellan viral succé och succé för projektet som sådant, att spridningen av filmen blir ett mål i sig? Eller krävs det något mer för att projektet ska anses som lyckat, förutom stor viral spridning?

Det ställs få kritiska frågor till projektets initiativtagare och medarrangörer i intervjuerna, de flesta frågor är nyfikna och uppmuntrande. På den så gott som enda någorlunda kritiska frågan i en intervju med Sveriges Radio lyder “Hur tror du att det här märks på andra sidan Östersjön då, att ni gjorde något på Stadion i Stockholm?” blir svaret “Ja, det är en bra fråga... Vi gör ju en film, och jag tänker att den sprids säkert om den är tillräckligt bra och har tydligt budskap, så kommer den nog att spridas [...] Det är ju för att stödja hbt-personer i Ryssland som vi gör den här saken.” (2013a). Detta uttalande menar jag bekräftar uppfattningen att det är spridningen av filmen som är det viktiga, när den virala effekten har uppnåtts uppfattas projektet i sig som lyckat.

Den lättsamt positiva och icke-kritiska tonen som jag menar är påtaglig genom så gott som alla rapporteringar kring projektet, tolkar jag utifrån Puar (2007) som att inkluderingen av homosexuella kroppar ingår i konstruktionen av Sverige som en homovänlig nation, och att det därför råder en uppfattning hos journalisterna att det inte finns någonting med projektet att

ifrågasätta. När homosexualitet inkluderas inom bilden av nationalstaten sker det genom en toleransdiskurs, som enligt Brown (2006) syftar till att särskilja ett liberalt “vi” från de icke-liberala “andra”. Den mediala bilden av Sverige formuleras som en progressiv nation och hbtq-personers rättigheter är något man är överens om och som gemene person skriver under på. Det skrivs ingenting explicit om tolerans i den mediala rapporteringen, vilket jag inte tolkar som att begreppet är obetydligt, utan snarare som att tolerans mot homosexuella är inskrivet implicit i den nationella identiteten. Brown hävdar att toleransdiskursen fungerar på ett normativt sätt (ibid., s. 4), vilket jag menar bidrar till journalisternas icke-kritiska hållning till projektet.

Löfgren menar att den mediala bilden av nationen har skapat ett konsensus kring vad som är svenskt (1993, s. 114). Hall beskriver kommunikationsprocessen som ett “cirkulärt kretslopp” (2005, s. 117), vilket innebär att avsändaren och mottagaren inte står isolerade på varsin sida av meddelandet, utan påverkas av varandra. Media står inte utanför samhället och observerar det från en yttre position, utan speglar och speglas av det samhälle som det är en del av. Det innebär att media både producerar och reproducerar bilden av nationalstaten och blir således en viktig aktör i konstruktionen av nationen. Att media har rapporterat om projektet nästan enbart utifrån pressmeddelandet och vad som står om det på hemsidan, istället för att ha en kritisk hållning till projektet, menar jag innebär att de bidrar till att reproducera bilden av det framgångsprojekt som initiativtagarna vill framhäva det som.

6.2 Filmen Live and Let Love

Jag avser här att först göra en denotativ beskrivning av filmen, det vill säga en presentation av handlingen utan några tolkningar. Jag vill återigen understryka att en ren denotativ återgivning är en omöjlighet, även när jag beskriver filmen “bokstavligt” laddar jag den med mina subjektiva tolkningar (Hall 2005, s. 122). Jag menar däremot att det finns ett analytiskt värde i att först presentera den “bokstavliga” beskrivningen av filmen, då min ambition är att den kommande tolkningen av symbolernas betydelse därmed skall framträda och bli tydligare.

Live and Let Love börjar med en bild på två regnbågsmönstrade matrjosjkor¹⁰ som håller varandra i handen, medan den ena håller en hjärtformad ballong i sin andra hand. Den ena matrjosjkan är mörkhårig och har en mörkare hudton medan den andra är ljushårig och har en ljusare hudton. Texten “LIVE AND LET LOVE” visas under dockorna. Texten byts ut mot

¹⁰ Rysk kvinnligt kodad trädocka i flera delar som har kommit att bli en nationalsymbol för Ryssland (Matrjosjka).

“Without the colours of the rainbow the world is grey and barren” medan dockorna är kvar i bild. Texten fylls ut med budskapet “We proudly support the rainbow in Russia”. Redan i den första sekvensen av filmen har nationella symboler förenats med hbtq-symboler, dels genom att dockorna är samkönade och håller varandra i handen, vars samhörighet förstärks av den hjärtformade ballongen, men också genom den regnbågsmönstrade kroppen.

Den första scenen i filmen visar Stockholms Stadion från utsidan, där en skymtar en vajande regnbågsflagga på storbildskärm inne på arenan. En (kodad) flicka med en hjärtformad ballong i handen (identisk med den som den ena matrjosjkan håller i) får syn på de gyllenfärgade olympiska ringarna och Sveriges nationalsymbol “Tre Kronor” som pryder tegelstensfasaden vid entrén på utsidan av Stadion. De nationella symbolerna fortsätter att förenas med hbtq-symboler i denna sekvens då “Tre Kronor” och Stockholms Stadion visas samtidigt som regnbågsflaggan vajar på en storbildskärm inne på arenan.

Rysslands nationalsång börjar spelas. Flickan springer in på ett tomt Stadion och möter en (kodad) pojke som hissar en regnbågsflagga i en av flaggstängerna. Han bär en regnbågsfärgad pin på mössan med texten “Peace”. Regnbågsflaggan på storbildskärmen filmas och runt skärmen vajar flera regnbågsflaggor ovanför läktaren, där de svenska flaggorna vanligtvis brukar vara hissade. Flickan ställer sig mitt på gräsplanen och börjar sjunga första strofen ur den ryska nationalsången (på ryska) på ett hittills tomt Stadion, vilket innebär att ytterligare en nationell symbol samverkar, dock en annan nations nationalsymbol. Pojken visslar på flickan och vinkar till henne att komma, medan flickan springer över gräsmattan har pojken satt sig ovanför en av ingångarna och fortsätter att sjunga den andra strofen ur nationalsången. De sluter upp med varandra och fortsätter att sjunga tillsammans. Flickan håller fortfarande i den hjärtformade ballongen som nu tar plats mellan henne och pojken, medan regnbågsflaggan på storbildskärmen syns bakom dem. Bilden är lik den på de två matrjosjkorna, men skillnaden är att dockorna är samkönade medan barnen är olikkönade. Efter första versen börjar arenan fyllas på med människor som kommer in från olika håll till tonerna av den ryska nationalsången. De första som kommer in på arenan växlas mellan att filmas i närbild och på avstånd och det är en blandning av barn och vuxna, husdjur, samkönade par, vita och rasifierade personer, ensamma personer och familjer i olika konstellationer (alla uppfyller dock tvåsamhetsnormen). De står utspridda på läktaren medan barnen fortfarande sitter centrerade i bild. Det framgår inte för mottagaren ifall filmen är autentisk, att det är hbtq-personer som bildar de olika familjerna, eller om det är iscensatt att se ut som det.

Arenan fortsätter att fyllas till ljudet av sorl från publiken och när alla har samlats är de cirka två tusen personer som tar ton och sjunger den ryska nationalsången (på ryska) tillsammans. Det ger ett väldigt pampigt intryck och melodin är väldigt kraftfull och känslotark. Trots att det är en stor ansamling människor på arenans ena kortsida är barnen i centrum där de sitter ovanför en av ingångarna. Flera svenska offentliga personer syns i folkmassan, bland annat den öppet homosexuelle Andreas Lundstedt från popgruppen Alcazar. Nationsflaggor (både den svenska och ryska) och regnbågsflaggor syns i publiken, men regnbågsflaggorna är i majoritet. Låten avslutas med att flickan sjunger sista strofen ensam och släpper sedan sin hjärtformade ballong som stiger mot skyn. Folkmassan på Stockholms Stadion jublar och klappar händerna och viftar med sina nations- och regnbågsflaggor, vilket utstrålar en känsla av glädje och gemenskap.

Texten “We wish all the athletes good luck in the Olympic Games 2014 in Sochi, Russia” visas medan deltagarna fortfarande jublar och fylls sedan ut med “And, may we hear this proud anthem many times”. I nästa sekvens visas de två matroskorna som inledde filmen återigen, tillsammans med hashtagen “liveandletlove” och budskapet “Together we can make a difference” medan en flagga vajar i motljus. Sedan är filmen slut.

6.3 En svensk hälsning från hela nationen

Det framgår på projektets hemsida att det är personer från Stockholm som medverkar i manifestationen. Att det är svenska deltagare som ska sjunga den ryska nationalsången i en svensk kontext spelar en viktig roll för hur budskapet konstrueras och tolkas. Deltagarna i filmen representerar enligt beskrivningen på hemsidan en mångfald “Vi var straighta, transpersoner, bögar och flator. Präster, poliser och rugbyspelare. Barn, gamla. Vi som är som människor är mest.” (Live and Let Love). Vi får genom hemsidan och en intervju med en av initiativtagarna veta att projektet är fristående och att det är privatpersoner som står bakom projektet, “ingen politisk, religiös eller annan organisation står bakom projektet” (QX). I en intervju säger initiativtagaren att avsändaren av filmen är de medverkande personerna som deltar i filmen, medan jag tolkar det utifrån beskrivningen av vilka deltagarna är (“vi är som människor är mest”) som att de representerar ett tvärsnitt ur den svenska befolkningen och att manifestationen därför blir en hälsning från hela nationen. Den glädje som uttrycks när publiken jublar då flickan släpper den hjärtformade ballongen förmedlar också känslan av en gemenskap, vilket jag relaterar till Billig (1995) som menar att den nationella identiteten skapas i situationer som bland annat situerar en känslomässig. Det är ingen explicit “extrem” nationalism som uttrycks av deltagarna

på Stadion, utan den nationella gemenskapen formas implicit genom den förmedlade känslan av att tillhöra en grupp.

Budskapet “*We proudly support the rainbow in Russia*” (min kurs.), som syns i början av filmen, vittnar också om att avsändaren är ett “vi” som stolt stödjer “regnbågen” i en kontext som inte är här, utan hos “dom” i Ryssland. Detta “vi” blir nationsbundet, dels genom deltagarna som representerar ett tvärsnitt av den svenska befolkningen, men också då nationella symboler som “Tre Kronor”, Stockholms Stadion och svenska flaggor samverkar. Mattsson och Pettersson visar hur konstruktionen av det svenska folket görs genom att kröna en Fröken Sverige som genom att uppfylla kriterierna av att vara “the girl next door” (2007, s. 235), upplevdes som en av folket och därmed kunde representera nationen. Jag menar att detta går att likna vid hur deltagarna genom att representera ett tvärsnitt av den svenska befolkningen, symboliserar ett nationellt “vi”.

6.4 OS som nationsskapande arena

Tolvhed menar att “OS utgör en arena där det svenska iscensätts, förhandlas och speglas mot det som definieras som icke- eller utomsvenskt” (2008, s. 229). Det som anses vara det “svenska” konstrueras alltså genom de ”andra” som inte är en del av den nationella gemenskapen. Den “andra” fungerar istället som en kulturell motbild vars syfte är att förstärka den vita, västerländska självbilden (Tolvhed 2008, s. 240). Den olympiska arenan blir således en given plats för konstruktionen av den nationella självbilden, ett rum där ett gemensamt “vi” kan uttryckas och speglas i relation till de “andra”.

De olympiska spelen innebär den största idrottsliga manifestationen av nationalism enligt Ehn. Det nationella har fått ännu större betydelse sedan ett förslag i början av 1960-talet om att låta chauvinismen i de olympiska sammanhangen ta mindre plats genom att avskaffa nationssymboler som bland annat nationsflaggor och nationalsånger, ett förslag som inte fick något gensvar (Ehn 1995, s. 209). Tolvhed menar att nationella symboler som nationsflaggor och nationalsånger tydligt markerar att de olympiska spelen är en arena där nationer möts och tävlar mot varandra “- ett tillfälle då nationen som grund för identitet bekräftas och naturliggörs” (2008, s. 229).

Billig (1995) menar att nationer reproduceras i relation till andra nationer. Därför behöver nationen ses “som en nation bland nationer - en aktör som erkänns och bekräftas av andra aktörer” (Tolvhed 2006, s. 233). Ehn, Frykman och Löfgren resonerar liknande att “Det nationella är *berättelser* om en gemenskap som ställs i kontrast till andra berättelser om andra

gemenskaper” (1993, s. 16) och menar att den nationella identiteten skapas i relationer som bygger på olikheter (ibid. s. 156f). Löfgren skriver om “behovet av att definiera den egna självbilden genom kontrasten till ‘de andra’” (Löfgren 1993, s. 32). Nationen behöver enligt dessa resonemang alltså andra nationer att förhålla sig till och uttrycka sig mot, liksom den ena delen i ett motsatspar kräver sin motpol för att själv kunna existera.

Nationsskapande är alltså något som görs både inåt och utåt, vilket konstateras som en röd tråd genom mina referenser. Det är olika faktorer och platser som fungerar som nationsskapande beroende på vem man vänder sig till. Löfgren framhåller till exempel *språket* som en viktig faktor i det nationella identitetsbygget, och menar att nationalspråket ur ett historiskt perspektiv haft en dubbel funktion - att försvara och skapa gränser utåt samtidigt som det syftade till att integrera invånarna inom nationen (1993, s. 102). Puar (2007) argumenterar för att *sexualiteten* har kommit att bli en faktor i konstruktionen av (den amerikanske) medborgaren både inom nationen och över nationsgränserna. Brown för ett liknande resonemang och menar att toleransbegreppet används för att skilja “vår” västerländska, fria identitet mot den kollektiva, intoleranta “andra”, och att *toleransdiskursen* kontrollerar den “andra” såväl inom som utanför nationalstaten (2006, s. 8). Tolvhed menar att *de olympiska spelen* har varit “en plats för manifestation och bekräftande av statsbildningars legitimitet såväl utåt som inåt” (2008, s. 229) och slutligen har Mattsson och Pettersson argumenterat för hur *Fröken Sverige* blir ett sätt att förena nationen, samtidigt som eventet utgör en möjlighet att uttrycka sig mot andra nationer (2007, s. 243).

Filmen *Live and Let Love* riktar sig först och främst mot Ryssland, då den har skapats i syfte att stödja hbtq-rörelsen i Ryssland, men också till andra nationer då filmen skickades till tv-kanaler och nyhetsredaktioner runt om i världen inför de olympiska spelen. Jag menar att filmen däremot, trots att den först och främst riktar sig utåt, snarare blir ett sätt att konstruera en nationell självbild som stärker nationen inåt. För att sprida ett budskap till Ryssland och andra nationer behöver budskapet först formuleras och förankras i en gemensam nationell självbild. Jag menar att filmen fångar en gemensam känsla hos den svenska publiken, den står för värden som har kommit att betraktas som svenska och konstruerar ett nationellt “vi”. Filmen förmedlar en bild av hur Sverige vill framstå gentemot Ryssland och andra nationer vad gäller inkludering av och tolerans för homosexualitet, vilket förutsätter ett sammanfogat nationellt “vi” som står bakom filmens budskap.

6.5 Konstruktionen av det toleranta Sverige

Stockholms Stadion, eller Stockholms Olympiastadion, byggdes inför de olympiska spelen 1912 och är belägen på Östermalm. Stadion är bland annat byggd i nationalromantisk stil med svenska naturmaterial såsom “sten, tegel och trä” (Stockholms Stadsmuseum), vilket skulle symbolisera en “äkthet och ärlighet” (ibid.). Sveriges nationalsymbol “Tre Kronor” pryder fasaden ovanför huvudentrén tillsammans med de olympiska ringarna. I mitten av ena långsidan finns en foajé och en vestibul för kungen. Arkitekten Torben Grut ansåg att det var viktigt med flaggornas anordning för arenans helhet, flaggstängerna skulle hålla ihop rummet och följer därför taklutningen, vilket också innebar att flaggorna på så vis alltid skulle hänga utvecklade. Det finns även tre vertikala flaggstänger i norr, vilka var tänkta att användas vid prisutdelning (Stockholms Stadsmuseum).

Stadion är Sveriges egna olympiska arena och även om den inte är Sveriges officiella nationalarena, menar jag att den med sin historia och nationalromantiska utformning ändå är en symbol för nationen. Jag menar att valet att spela in filmen på Stockholms Stadion, där regnbågsflaggor för ändamålet har ersatt den svenska flaggan, spelar en viktig symbolisk roll för hur den nationella självbilden konstrueras. Filmkameran zoomar in symbolerna “Tre Kronor” och de olympiska ringarna i närbild, vilket jag tolkar som att det är viktigt för avsändaren att förstärka kontexten för mottagaren. Det är inte vilken arena som helst som har valts ut för ändamålet, utan Stockholms Olympiastadion, som med bland annat “Tre Kronor” stärker bilden av att det är hela nationens olympiska arena. Den kungliga läktarens placering längs med långsidan på Stadion bekräftar denna uppfattning, då Tolvhed menar att den kungliga närvaron vid de olympiska spelen symboliserar nationen (2008, s. 95).

Löfgren menar att den svenska flaggan har varit olika symboliskt laddad genom historien. Vid sekelskiftet var den svenska flaggan en symbol för kunglighet och associerades med överklassen snarare än med nationen (Löfgren 1993, s. 74ff). För privat bruk utvecklades flaggan till att bli en mer festlig snarare än högtidlig symbol, för att sedan bli politiskt laddad och därmed få en mer seriös betydelse igen under 1960- och 70-talet. “Att hissa flaggan kunde bli till en utmanande politisk handling” (ibid., s. 76) menar Löfgren. Den svenska flaggan brukas på ett oproblematiskt sätt under 1980-talet för att få en mer provokativ laddning under den rasistiska eran under 1990-talet. Den svenska flaggan har alltså pendlat fram och tillbaka angående symbolisk laddning i den svenska historien, men för nationer som har erfarenhet av krig har flaggan ett annat emotionellt värde än i Sverige, enligt Löfgren (ibid.).

Förutom den svenska flaggan har regnbågsflaggan en central roll i filmen. Regnbågsflaggan skapades i USA på 1970-talet och visades för första gången i ett officiellt sammanhang under San Francisco Pride 1978. Den blev snabbt en symbol för gaykvarteren när den markerade särskilda platser för gay communityt genom att hängas på byggnader och ut från fönster (RFSL). Den symboliserar bland annat frihet, tolerans, stolthet och mångfald. Regnbågsflaggan har sedan dess kommit att bli en viktig symbol för den internationella priderörelsen och andra queera sammanhang. Färgerna och dess ordning har blivit karakteristiskt för regnbågsflaggan, vilket innebär att färgkombinationen på matrjosjkornas kroppar direkt associeras till regnbågssymbolen som därmed fylls med queer symbolik. Regnbågssymbolen uttrycks i folkmun och dessutom i ett av textcitaten i filmen kort och gott som "regnbågen", vilket jag menar visar på dess tydliga symboliska värde.

Den kollektiva vi-känslan som skiljer "oss" från "dom", grundar sig enligt Ehn, Frykman och Löfgren i föreställningar om en "gemensam kultur" (1993, s. 13), som de menar manifesteras genom känsloladdade symboler. Det nationella skapas i det vardagliga sättet att leva och det är alltså sådant som ligger oss känslomässigt nära som uppfattas som typiskt nationellt (Billig 1995; Ehn, Frykman & Löfgren 1993, s. 16ff). Ehn, Frykman och Löfgren talar främst om nationella symbolers egenskap att konstruera ett "vi", men jag skulle vilja vidga denna uppfattning genom att påstå att även andra symboler, som exempelvis regnbågsflaggan, också fylls med emotionellt värde och därmed blir en viktig symbol för den imaginära gemenskapen. Regnbågsflaggan symboliserar hbtq-rörelsens kamp, vilket jag menar ryms inom det emotionella spektrat. Nationsflaggan, nationalsången och regnbågsflaggan brukas dessutom vid olika sammanhang ofta i emotionella lägen och blir därmed känsloladdade symboler. Löfgren menar att "det är just flaggans förmåga att göra någonting med oss, som är så slående" (1993, s. 76f) och menar vidare att (den svenska) flaggans förmåga att påverka oss känslomässigt gäller oavsett hur nationalistisk en påstår sig vara (ibid., s. 77). Det kan enligt Löfgren vara känslor som grundar sig i "kamratskap, hemlängtan, stolthet, vemod eller en uppvällande förnimmelse av samhörighet" (ibid.). Löfgren syftar alltså på den svenska flaggans förmåga att påverka oss känslomässigt, men som jag argumenterat för gäller det även andra symboler som inom en kultur har en emotionell verkan på oss. Jag återkopplar till Löfgrens tidigare resonemang om flaggans förmåga att påverka oss känslomässigt som gällande oavsett om en nation har erfarenhet av krig eller inte, särskilt i ett internationellt idrottssammanhang där nationella (och andra) symboler blir en viktig del av konstruktionen av nationen och den nationella gemenskapen.

Det är endast den svenska flaggan som får hissas på Stockholms Stadion i vanliga fall, men det gjordes ett undantag för regnbågsflaggan under filminspelningen för Live and Let Love. Det faktum att det görs ett undantag för regnbågsflaggan som för detta ändamål får tillåtelse att ersätta den svenska flaggan, signalerar att regnbågsflaggan i rätt kontext är likvärdig med den svenska flaggan och därmed gärna får associeras med den svenska staten. Puar (2007) menar att homonationalism stärker en nation då den genom att etablera en homonormativitet möjliggör en diskurs om västerländsk modernitet och suveränitet, något som även Nebeling Petersen tar fasta på (Puar 2007, s. 51; Nebeling Petersen 2011, 45f). Att regnbågsflaggan kan vaja fritt på Stockholms Olympiastadion, den får till och med ersätta den svenska flaggan under särskilda omständigheter, konstruerar Sverige som en öppen och tolerant nation, tillskillnad från Ryssland där regnbågsflaggan inte får synas på offentliga platser. Den nationella stoltheten, som enligt Hubbard och Wilkinson grundar sig i homosexuell tolerans (2014, s. 605), menar jag tar sig uttryck genom föreningen av dessa symboler.

Andreas Lundstedt från popgruppen Alcazar är en av deltagarna i manifestationen. Han är en öppet homosexuell och offentlig person och ett känt ansikte för hbtq-rörelsen i Sverige. Jag menar att hans närvaro i manifestationen blir en viktig symbol för den svenska homosexuella toleransen och inkluderingen. Den öppenhet som han representerar genom att medverka i filmen säger något om relationen mellan denna öppenhet och det offentliga rummet. Den visar vad som är möjligt att fylla det svenska offentliga rummet med, vilka kroppar som välkomnas, accepteras och tolereras. Den formar bilden av Sverige. Om han inte hade varit öppen med sin homosexualitet hade hans närvaro inte haft samma symboliska betydelse. Lundstedt och regnbågsflaggorna som kända symboler för hbtq-rörelsen placeras i ett svenskt nationellt sammanhang utifrån flera olika aspekter. Dels då aktionen äger rum på Stockholms Stadion som jag tidigare har argumenterat för är en svensk nationalsymbol, dels genom deltagarna som utifrån beskrivningen "vi är som människor är mest" (Live and Let Love) representerar ett brett snitt ur den svenska befolkningen, samt genom regnbågsflaggorna som för manifestationen har fått lov att ersätta de svenska flaggorna och därmed blir symboler för såväl hbtq-rörelsen som den svenska nationen.

6.6 Konstruktionen av det intoleranta Ryssland

De ryska nationella symboler som används i projektet Live and Let Love är matrjosjkorna, den ryska nationalsången och de ryska flaggorna som deltagarna viftar med på Stockholms Stadion. Matrjosjkornas kroppar är klädda i regnbågsfärger medan nationalsången och de ryska flaggorna

ramas in av alla de regnbågsflaggor som närvarar på arenan. Omslutningen av regnbågssymbolen innebär att de ryska nationalsymbolerna placeras i en queer kontext.

Två av de ryska nationalsymboler som används i filmen är alltså den ryska flaggan och den ryska nationalsången. På Live and Let Love:s hemsida finns refrängen och en vers av den ryska nationalsången som text och ljudfil, så att deltagarna i förväg kunde öva in den innan filmen spelades in. På hemsidan finns också en svensk och engelsk översättning till refrängen och versen. Det finns utöver detta även en fonetisk förklaring till texten, så att man vet att bokstavskombinationen "ZH" uttalas som ett tonande J. Det blir alltså tydligt att texten riktar sig till någon som inte kan ryska, vilket stärker uppfattningen att det är svenska (eller åtminstone inte ryska) deltagare som sjunger den ryska nationalsången i en svensk kontext. Texten till den ryska nationalsången visades också på en banderoll under manifestationen så att deltagarna kunde läsa innantill under framträdandet. Det faktum att svenska deltagare viftar med ryska flaggor och sjunger Rysslands nationalsång på ryska, ett språk de inte behärskar utan som de för syftet har fått öva in, innebär att förstärkningen av ett "vi" i det här sammanhanget bland annat sker genom att göra anspråk på en annan nations kulturella symboler.¹¹

Den tredje ryska nationalsymbolen som används i projektet är matrjosjkan, en kvinnligt könad rysk trädocka. Den har blivit en populär souvenir och har med sin internationella spridning kommit att bli en kulturell nationalsymbol (Matrjosjka). Den traditionella bilden av matrjosjkan (eller möjligen bilden med flera dockor inuti) har för projektet Live and Let Love manipulerats och föreställer istället två matrjosjkor som håller varandra i handen. Ballongen som den ena matrjosjkan håller i sin hand är hjärtformad, vilket innebär att ballongen får ett annat symboliskt värde än en vanlig rund eller avlång ballong. Både hjärtformen och den röda färgen i kombination med hjärtat är i en västerländsk kontext en symbol för kärlek. Den hjärtformade ballongen förstärker tillsammans med de regnbågsfärgade kropparna därför deras samkönade samhörighet. Om projektet Live and Let Love istället hade använt en befintlig bild på en traditionell matrjosjka hade bilden endast haft ett nationalsymboliskt värde, men den manipulerade bilden på två regnbågsfärgade matrjosjkor som håller varandra i handen varav den ena håller i en hjärtformad röd ballong, fylls förutom nationell symbolik dessutom med queer

¹¹ Detta skulle eventuellt kunna liknas vid kulturell appropriering av dessa nationalsymboler. Jag väljer däremot att utesluta en sådan diskussion, då den rådande diskursen om kulturell appropriering är komplex. Jag menar att det är svårt att definiera vad kulturell appropriering innebär, en sådan diskussion kräver en omfattande diskussion om maktförhållanden, vilket det inte ges utrymme för i den här uppsatsen. Jag väljer därför att istället definiera det som att göra anspråk på en annan nations kulturella symboler.

symbolik. Detta går att jämföra med när andra ryska nationalsymboler placerades i en queer kontext i liknande politiska protestaktioner som ägde rum i samband med de olympiska spelen i Sotji, till exempel bilden på Putin i lösögonfransar och regnbågsfärgat ansikte som florerade aktivt i sociala medier, eller regnbågsflaggan som projicerades på utsidan av den ryska ambassaden i Stockholm.

Matrjosjkorna på den manipulerade bilden är nästintill identiska, men de skiljer sig åt vad gäller hårfärg och hudton, vilket är något som jag finner intressant. Hårfärgen skiljer sig väsentligt då den ena matrjosjkan är mörkhårig och den andra ljushårig, men det är inte lika stark kontrast vad gäller deras hudton. Det är bara det uppmärksamma ögat som ser att den mörkhåriga är något mörkare i hudtonen än den blonda. Vad signalerar den svaga skillnaden i deras hudton? Om man vill förmedla en bild av olika hudfärg, varför inte göra skillnaden liksom hårfärgen mer markant så att bilden blir tydlig? Det är ingen risk att skillnaden på hårfärg undgår den som tittar på bilden, det är en skarp diskrepans mellan det blonda och det mörka håret, men däremot är risken att missa nyansskillnaden i hudtonen betydligt större. Jag tolkar den svaga nyansskillnaden i hudtonen som en symbol för att en viss olikhet accepteras, utifrån Puars resonemang om att homonationalismen skiljer homonormativa kroppar från avvikande queera kroppar och rasifierade "andra" (2007). Skillnaden får däremot inte bli för skarp då det, för att använda Puars sätt att förstå homonationalismens funktion, fortfarande måste vara inom gränsen för vad som går att inkludera. Den nationella självbilden menar jag måste vara konventionell och attraktiv för invånarna inom nationen att identifiera sig med, det finns därmed en gräns för hur mycket olikhet som ryms inom bilden av nationalstaten.

Sammanfattningsvis är det alltså två parallella rörelser som tar plats i materialet; den ena där ryska nationella symboler som matrjosjkorna, nationalsången och nationsflaggan placeras i en queer kontext, och den andra där Andreas Lundstedt och regnbågsflaggor som symboler för hbtq-rörelsen placeras i ett svenskt nationellt sammanhang. Hur kommer det sig att dessa två rörelser ser så olika ut? Ryssland har på grund av förbudet inte några offentliga personer eller andra symboler för den ryska hbtq-rörelsen, till skillnad från Sverige som har flera offentliga ansikten som representerar den svenska hbtq-rörelsen. Detta innebär att ryska nationella symboler istället får fungera som länk mellan nationen Ryssland och den queera symboliken. Den manipulerade bilden på de samkönade regnbågsmönstrade matrjosjkorna blir därmed en svenskt konstruerad symbol för den ryska hbtq-rörelsen, den tillskriver Ryssland konstruerade svenska värden som inkludering och tolerans. Andra manipulerade bilder som innehållit ryska nationalsymboler och

som har använts i liknande protestaktioner, till exempel bilden på Putin eller den ryska ambassaden i regnbågsfärger har även de fyllts med queer symbolik, men bilden på matrjosjkorna förstärker det queera budskapet genom de samkönade kropparna som håller varandras händer.

6.7 Toleransens premisser

Det finns även två parallella bilder där den röda hjärtformade ballongen har en central roll. Den ena är bilden på matrjosjkorna, där jag har argumenterat att ballongen blir en symbol för att markera deras samhörighet. Den andra bilden är barnen i filmen. När flickan sätter sig med den hjärtformade ballongen bredvid pojken på läktaren, blir silhuetten väldigt lik bilden på matrjosjkorna, trots att de inte håller varandra i händerna. Barnen bildar liksom dockorna ett par, skillnaden är att dockorna är samkönade och barnen olikkönade. Ballongen är identisk med den som flickan håller i, och trots att den ena är verklig och den andra är tecknad talar formen och färgen för att det är samma ballong som gestaltas. Därför menar jag att ballongen får samma symboliska betydelse för silhuetten med barnen som för bilden av matrjosjkorna, det vill säga att den markerar deras samhörighet.

Barnen är huvudpersonerna i filmen, det är dem man får följa från början och de fortsätter att ha en central roll genom hela filmen. Trots att ena kortsidan av läktaren fylls med folk under manifestationen utmärker sig barnen där de sitter centrerade ovanför en av ingångarna. Jag menar att barnen i egenskap av att vara just barn blir symboler för nationens framtid. De två silhuetterna på barnen respektive matrjosjkorna uttrycker genom ballongen två olika önskvärda bilder av hur framtiden bör se ut i de olika nationerna; att homosexualitet blir accepterat och möjligt i Ryssland och att Sverige fortsätter att vara inkluderande och tolerant. Jag menar att barnen i egenskap av pojke och flicka även blir symboler för den heterosexuella tvåsamheten och inkluderingens gränser, en nation ska vara inkluderande och tolerant, men heterosexualiteten eller tvåsamheten får samtidigt inte hotas. Jag baserar detta resonemang delvis på Puars konstaterande att homonationalismen tar sig uttryck genom att inkludera vissa homonormativa kroppar inom den liberaldemokratiska bilden av nationalstaten, vilket innebär att det finns en heteronorm som bestämmer vilka queera kroppar som får inkluderas. Brown menar att toleransen både sammanför och kontrollerar skillnader, vilket gör toleransen uppmärksam på sådant som hotar den normerande ordningen (Brown 2006, s. 70f; Gressgård & Jacobsen 2008, s. 26).

Toleransdiskursen förutsätter därför en maktordning mellan de som tolererar och de som blir tolererade, vilket innebär att dessa grupper aldrig kan verka på samma villkor. Jag menar att

toleransens samhälleliga och politiska funktion utifrån Browns perspektiv blir att upprätthålla heteronormen som ligger till grund för konstruktionen av “vi” och de “andra”. Tolerans handlar om att inkludera någon som inte är likvärdig, men den tolererade är fortfarande underlägsen den dominerande normen. Om inte en tydlig heteronorm hade varit rådande i samhället hade det heller inte funnits någon “avvikande sexualitet” att tolerera, vilket innebär att toleransen alltså stärker maktrelationen och diskrepansen mellan “vi” och “dom”. Därför behöver heteronormen bli tydligt uttalad i en film som handlar om inkludering och tolerans för hbtq-personer, vilket jag alltså menar att barnen i egenskap av pojke och flicka blir symbol för. Vad hade hänt med budskapet ifall det istället hade varit ett eller fler än två barn, eller möjligtvis två barn av samma kön? Jag vill hävda att tvåsamhetsnormen är ännu starkare än heteronormen i det västerländska samhället, i filmen *Live and Let Love* får vi exempelvis se samkönade par men de är just par, vilket innebär att ett eller fler än två barn därför inte skulle uppfattas som en potentiell framtida kärleksrelation utan snarare skulle tolkas som ett ensamt barn eller en vänskaplig barngrupp. Det skulle av den anledningen inte vara möjligt att låta två samkönade och därmed potentiellt homosexuella barn få spela huvudrollen i en film som handlar om tolerans mot homosexualitet, eftersom heteronormen i det här fallet utgör ett överlägset “vi” som bestämmer vilka homosexuella kroppar som ska inkluderas och tolereras. Om det inte skulle finnas ett tydligt uttalat “vi” skulle det alltså inte finnas något “dom” att tolerera, vilket innebär att toleransens funktion skulle falla. Det skulle också innebära att heteronormen och nationens reproduktiva framtid var hotad.

Detta visar hur den nationella självbilden konstrueras även genom homonormativa premisser (Puar 2007, s. 37f). Bilden på de två matrjosjkorna utmanar den heterosexuella normen, men den är homonormativ då den reproducerar bilden av västerländsk normativ tvåsamhet. Hubbard och Wilkinson (2014) visar hur marknadsföringen av London inför OS 2012 uteslöt icke-normativa sexualiteter som inte passade in i den västerländska modellen, vilket jag menar går att jämföra med bilden av matrjosjkorna som håller sig inom den kontrollerbara tvåsamhetens ramar för hur mycket queer som är möjlig att inkludera och tolerera.

7. Sammanfattning och slutdiskussion

Analysen av materialet har visat vilka nationella symboler och hbtq-symboler som har framkommit i filmen och hur deras samverkan har haft betydelse för konstruktionen av den svenska självbilden som en öppen och tolerant nation. Symbolernas innebörd förskjuts och har en

förmåga att skifta utifrån kontexten, nationella symboler och hbtq-symboler är inte fasta i sina ursprungliga betydelser, utan symbolerna får olika betydelser i olika sammanhang.

Den svenska flaggan byts till exempel ut mot regnbågsflaggan under aktionen på Stockholms Stadion, vilket innebär att regnbågsflaggan nationaliseras och blir en symbol för svenskhet. Ett annat exempel är när Andreas Lundstedt som känt ansikte för den svenska hbtq-rörelsen placeras i ett nationellt sammanhang på Stockholms Stadion, hans närvaro i egenskap av att vara öppet homosexuell blir symbol för den svenska toleransen och öppenheten. Svenska hbtq-symboler får i en viss kontext alltså en polysemisk betydelse, då de representerar och blir symboler för både den svenska nationen och hbtq-rörelsen. Materialet visar också hur ryska nationella symboler används för att framhäva konstruerade svenska värden som öppenhet och tolerans, bland annat då den ryska nationalsången sjungs av en svensk publik i en svensk kontext, samt matrosjkan som blir en svenskt konstruerad rysk hbtq-symbol då den kompletteras med queer symbolik.

Deltagarna i manifestationen visar upp ett tvärsnitt av den svenska befolkningen, vilket innebär att jag tolkar aktionen på Stockholms Stadion som en hälsning från hela nationen. Den olympiska arenan blir således en viktig plats för konstruktionen av en nationell gemenskap, här visas den svenska nationella självbilden upp gentemot andra nationer, vilket innebär att internationella sammanhang blir ett sätt att stärka nationen inåt. Detta visar på hur internationella tävlingar snarare blir en tävling i nationalism, och hur den internationella arenan blir en viktig kontext för att framhäva och uttrycka den egna nationen. Stater är alltså beroende av andra stater för att konstruera det nationella, då definitionen av den egna självbilden artikuleras i relation till dessa. Det nationella skapas i den vardagliga "banala" kontexten, vilket manifesteras genom känsloladdade symboler. Ehn, Frykman och Löfgren (1993) talar främst om nationella symbolers förmåga att påverka oss känslomässigt, men jag vidgar denna uppfattning och menar att även andra symboler som exempelvis regnbågsflaggan fyller denna funktion. Detta skulle visserligen kunna tolkas på en metanivå då jag har konstaterat att regnbågsflaggan i en viss kontext ersätter den svenska flaggan och därmed blir en nationell symbol, men jag argumenterar trots det för andra symbolers funktion att kunna påverka oss emotionellt, även de som i andra kontexter inte blir symboler för nationen.

Jag har argumenterat för hur barnen som spelar huvudrollerna i filmen blir symboler för nationens framtid. Den heterosexuella tvåsamheten utgör en grund för toleransens premisser, det är normen som kontrollerar vilka slags kroppar som inkluderas inom bilden av nationen.

Sexualitet blir därmed en viktig faktor i konstruktionen av den nationella självbilden, och tolerans för homonormativ homosexualitet uttrycks implicit snarare än explicit i materialet, både vad gäller filmen och den mediala kontexten. Media bidrar till att (re)producera bilden av nationalstaten, då de på grund av sin samhällsfunktion både påverkas av och påverkar kodningen av meddelandet. Jag menar att den positiva publicitet som filmen fick i media bidrog till att förstärka filmen och därmed den nationella självbild som filmen konstruerar.

Den internationella forskningen har bidragit till att belysa homonationalismens uttryck, men i den svenska kontexten har främst aktivister uppmärksammat och skrivit kritiska inlägg om fenomenet på olika debattsidor, bland annat Aftonbladet Kultur, SVT Opinion och Dagens Arena. Jag skulle gärna se att akademien också tog sitt ansvar och att forskning om svensk homonationalism blev mer aktuell i framtiden, vilket jag tror skulle möjliggöra att en bredare debatt kring fenomenet etablerades. Hall menar att det inom en kultur krävs en gemensam begreppskarta och ett gemensamt språk för att mening ska kunna skapas (Hall 2013, s.3f), vilket jag alltså påstår saknas när det kommer till homonationalism i Sverige. Homonationalism är ett fenomen som i allra högsta grad existerar i en svensk kontext, men som det alltför ofta saknas ett kritiskt förhållningssätt till. Jag har i uppsatsen visat hur *Live and Let Love* är ett exempel på hur homonationalism manifesteras; ett projekt som genom hbtq-vänlig retorik bidrar till att (re)producera och förstärka bilden av Sverige som en tolerant nation i kontrast till Ryssland som icke-tolerant. Resultatet av analysen visar att frågor som rör hbtq-personers rättigheter har en stark koppling till den svenska nationella självbilden.

Det finns andra mer eller mindre aktuella exempel där homonationalism tar sig uttryck, ett exempel är när sverigedemokraten Jan Sjunnesson startade Järva Pride, ett alternativt pridetåg som gick mellan Stockholmsförorterna Tensta och Husby (Andersson 2015; Linderoth 2015). Arrangemanget visar på hur toleranskravet för homosexuella främst riktas mot människor med annan etnisk bakgrund än svensk, i syfte att skapa ett tolerant "vi" i relation till de intoleranta "andra" (Kammars Larsson & Sjölin 2015 2015), vilket Gressgård och Jacobsen undersöker närmare i *Krevende Toleranse. Islam og homosexualitet* (2008). Ett annat högst aktuellt exempel är att regnbågssymbolen alldeles nyligen har blivit frimärke, vilket avslöjades i Nyhetsmorgon i TV 4 i mars 2016. "Jag tänker köpa frimärket, sätta det på ett litet vykort och skicka det till Putin", säger programledaren Tilde de Paula (Malmgren 2016). "I Sverige är vi väldigt vana vid Prideflaggan och har en stor öppenhet, men det är inte lika självklart i resten av världen. Men sätter man två frimärken på brevet kan man skicka det här budskapet till hela Europa" säger

journalisten Jan Gradvall som ingår i Postnords frimärksråd och som har varit delaktig i beslutet om att regnbågssymbolen ska bli frimärke (Barr 2016). Det är konstruktionen och framförallt marknadsföringen av Sverige som en inkluderande och tolerant nation som blir det centrala och genom frimärket kan Sveriges nationella självbild exporteras till det mindre toleranta Europa, och då särskilt till Ryssland och Putin.

Jag menar att en debatt om homonationalism blir ännu viktigare i en tid där högerextremismen växer i Europa, när Sverigedemokraterna använder en hbtq-vänlig retorik som politisk strategi genom att sätta frågor som rör hbtq och invandring mot varandra. Medan Järva Pride är ett exempel på hur sverigedemokrater använder en homovänlig retorik för rasistiska motiv, är Live and Let Love ett exempel på hur samma retorik används för att också stärka den svenska nationella självbilden. Det visar på hur hbtq-frågan blir en viktig del i konstruktionen av Sverige som en progressiv och modern nation, vilket kommer till uttryck när den svenska nationen ställs i relation till det intoleranta och homofoba Ryssland. Så länge det saknas en gemensam kritisk hållning till hur hbtq-frågor används som en strategi för att manifesteras bilden av Sverige som en öppen och tolerant nation, kommer diskrepansen mellan “vi” och “dom” att befastas. Nebeling Petersen (2011) hänvisar till Duggan och Puar och menar att vi istället för att fira homosexuellas inkludering, snarare bör vara uppmärksamma på hur dessa inkluderingar skapar “nya hierarkier och hegemonier” (Nebeling Petersen 2011, s. 46, min övers.), vilket jag bara kan instämma i.

Den ryska utvecklingen och situationen för hbtq-personer har på senare tid försämrats, vilket är viktigt att uppmärksamma och kritisera. Det finns däremot en skillnad i att sympatisera med hbtq-personer i Ryssland och att framhäva den svenska nationen som Rysslands moraliska motsats. I samband med de olympiska spelen i Sotji blev Rysslands anti-gaylagar ett aktuellt ämne för media och plötsligt viktigt att diskutera, trots att förändringen började långt innan. Protesterna har låtit högre än rösterna och berättelserna från hbtq-rörelsen i Ryssland, vilket jag menar riskerar att öka avståndet ännu mer mellan öst och väst. Det är viktigt att Sverige är ett land som värnar hbtq-personers rättigheter, men när dessa blir en del av en nationalistisk identitet för att framhäva ett “vi” som modernt och tolerant, tillskillnad från andra omoderna och intoleranta nationer, handlar det snarare om populism än att faktiskt kräva en politisk förändring för den grupp man säger sig värna om.

Referenslista

Tryckta källor

- Billig, Michael (1995). *Banal nationalism*. London: SAGE
- Brown, Wendy (2006). *Regulating aversion: tolerance in the age of identity and empire*. Princeton, N.J.: Princeton University Press
- Ehn, Billy, Frykman, Jonas & Orvar Löfgren (1993). *Försvenskningen av Sverige: det nationellas förvandlingar*. Stockholm: Natur och kultur
- Ehn, Billy (1993). Nationell inlevelse. I: *Försvenskningen av Sverige: det nationellas förvandlingar*. Stockholm: Natur och kultur
- Frykman, Jonas (1993). Nationella ord och handlingar. I: *Försvenskningen av Sverige: det nationellas förvandlingar*. Stockholm: Natur och kultur
- Hall, Stuart (2005). Encoding/decoding. I: Hall, Stuart, Hobson, Dorothy, Lowe Andrew & Paul Willis (red.) *Culture, media, language: working papers in cultural studies, 1972-79*. London: Hutchinson in association with the Centre for Contemporary Cultural Studies, University of Birmingham, s. 117-127
- Hall, Stuart (2013). The Work of Representation. I: Hall, Stuart, Evans Jessica & Sean Nixon (red.) *Representation*. 2. ed. London: SAGE, s. 1-15
- Lindgren, Simon (2009). *Populärkultur: teorier, metoder och analyser*. 2., [rev.] uppl. Stockholm: Liber
- Löfgren, Orvar (1993). Nationella arenor. I: *Försvenskningen av Sverige: det nationellas förvandlingar*. Stockholm: Natur och kultur
- Puar, Jasbir K. (2007). *Terrorist assemblages: homonationalism in queer times*. Durham: Duke University Press

Tolvhed, Helena (2008). *Nationen på spel. Kropp, kön och svenskhet i populärpressens representationer av olympiska spel 1948-1972*. Diss., Malmö högskola. Umeå: h:ström - Text & kultur

Åberg, Carin (2004). Bildens språk eller språk i bild. I: Aspers, Patrik, Fuehrer, Paul & Árni Sverrirsson (red.) *Bild och samhälle: visuell analys som vetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur, s. 37-56

Artiklar

Gressgård, Randi & Jacobsen, Christine M. (2008). Krevende toleranse: Islam og homoseksualitet. *Tidsskrift for kjønnsforskning (Oslo)*. 2008(32):2, s. 22-39

Hubbard, Phil & Wilkinson, Eleanor (2014). Welcoming the world? Hospitality, homonationalism, and the London 2012. Olympics. *Antipode*, 2014(47):3, s. 598-615

Mattsson, Katarina & Pettersson, Katarina (2007). Crowning miss Sweden national constructions of white femininity. *Nora (Online)*. 2007(15):4, s. 233-245, DOI: 10.1080/08038740701646747

Nebeling Petersen, Michael (2011). "...med et regnbueflag i hånden": fortællinger om homoseksuelle inklusioner og homonationalisme. *Lambda Nordica*. 2011(16):1, s. 41-68

Olovsson Lööv, Anna (2012). Röster ur en rörelse. *Lambda Nordica*. 2012(17):3, s. 110-114

Puar, Jasbir K. (2013). Rethinking homonationalism. *International Journal of Middle East Studies*, 2013(45):2, s. 336-339

Elektroniska källor

Aftonbladet TV (2013). Stor protest mot ryska antigay-lagar.
<http://tv.aftonbladet.se/abtv/articles/20795> [2016-05-25]

Andersson, Charlotta (2015). Kontroversiellt pridetåg i Järva. *Sveriges Television Nyheter*, 29 juli. <http://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/kontroversiellt-pridetag-halls-i-jarva> [2016-05-25]

Barr, Björn (2016). "Putin kanske blir filatelist av det här". *Expressen*, 30 mars. <http://www.expressen.se/kultur/putin-kanske-blir-filatelist-av-det-har/> [2016-05-25]

Echeverría Quezada, Mireya (2014). Bortom Regnbågen. *Rummet*, 8 februari. <http://rummets.se/camila-och-mireya/bortom-regnbagen/> [2016-05-25]

Expo (2013). Manifestation för HBTQ-rättigheter i Ryssland. http://expo.se/2013/manifestation-for-hbtq-rattigheter-i-ryssland_6187.html [2016-05-25]

Expressen TV (2013). De fyller Stadion med sång. <http://www.expressen.se/tv/nyheter/de-fyller-stadion-med-sang/> [2016-05-25]

Holmin, Maria (2013) Rysk körsång som regnbågsprotest. *Sveriges Television Nyheter*, 6 oktober. <http://www.svt.se/nyheter/inrikes/rysk-korsang-som-regnbagsprotest> [2016-05-15]

Johansson, Birgitta (2013). Tusentals sjöng rysk nationalsång i Stockholm. *Sveriges Radio*, 6 oktober. <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=5666592> [2016-05-25]

Kammars Larsson, Disa & Sjölin, Ylva (2015). Homonationalister syftar till att stänga ute andra. *Sveriges Television*, 30 juli. <http://www.svt.se/opinion/article3143091.svt> [2016-05-25]

Kremlin (2013). Amendments to the law protecting children from information harmful to their health and development. <http://en.kremlin.ru/catalog/keywords/99/events/18423> [2016-05-25]

Linderöth, Sam (2015). SD-pride på Järvafältet möter starkt motstånd. *ETC*, 20 juli. <http://www.etc.se/inrikes/sd-pride-pa-jarvafaltet-moter-starkt-motstand> [2016-05-25]

Live and Let Love. www.liveandletlove.se [2016-05-25]

Live and Let Love - Russian National Anthem (2014) [video].

<https://www.youtube.com/watch?v=0KWhaqr1v8s> [2016-05-25]

Ljungholm, Markus (2013). Anti-homolag godkänd i Ryssland. *Sveriges Television Nyheter*, 11 juni. <http://www.svt.se/nyheter/utrikes/rysk-antihomolag-vantas-bli-godkand> [2016-05-25]

Malmgren, Kim (2016). Regnbågsflaggan - nu som frimärke. *Expressen*, 30 mars.

<http://www.expressen.se/nyheter/regnbagsflaggan--nu-som-frimarke/> [2016-05-25]

Matrjosjka

http://modersmal-ryssland.com/ryssland/07_kultur/matriosjka.htm [2016-05-25]

Panisch, Alex (2013). Sweden To Show Solidarity With Queer Russians. *OUT*, 2 oktober.

<http://www.out.com/entertainment/popnography/2013/10/02/sweden-show-solidarity-queer-russians> [2016-05-25]

QX (2013). Kom och sjung på Stadion för Rysslands alla HBT-personer på söndag. *QX*, 4 oktober. <http://www.qx.se/samhalle/torussiawithlove/24877/kom-och-sjung-pa-stadion-for-rysslands-alla-hbtpersoner-pa-sondag> [2016-05-25]

Regnbågsflaggans historia

<http://www.rfslhalland.se/regnbagsflaggan> [2016-05-25]

Rudolph, Christopher (2013) 'Live And Let Love' Brings Together Crowd In Stockholm To Support Russian Gay Community. *Huffington Post*, 2 oktober.

http://www.huffingtonpost.com/2013/10/02/live-and-let-love-stockholm-russia-national-anthem_n_4030065.html?1380727250 [2016-05-25]

Stockholms Stadsmuseum (1989). Stadion. Byggnadshistorisk dokumentation inför byggnadsminnesförklaring.

http://www.stockholmskallan.se/ContentFiles/SSM/Texter/Text_0001/10102624_k.pdf [2016-05-25]

Sveriges Radio (2013a). Utan titel. *Vaken med P3 och P4*.

Hämtat från <http://www.liveandletlove.se/#!/media/c16cm> [2016-05-25]

Sveriges Radio (2013b). Han fyller Stadion i protest mot Putin. *Sveriges Radio*, 4 oktober.

<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=103&artikel=5664883> [2016-05-25]

Sveriges Radio (2013c). Swedes to fill Olympic Stadium in Russia protest. *Sveriges Radio*, 4

oktober. <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2054&artikel=5665399> [2015-05-25]

Sörberg, Anna-Maria (2014). Homokriget. *Dagens Arena*, 19 februari.

<http://www.dagensarena.se/magasinetarena/homokriget/> [2016-05-25]

Sörberg, Anna-Maria (2015). Rädda Regnbågen. *Aftonbladet Kultur*, 28 juli.

<http://www.aftonbladet.se/kultur/article21180830.ab> [2016-05-25]

TT (2014). Regnbågskör sprids nu över världen. *Sveriges Television Nyheter*, 6 februari.

<http://www.svt.se/nyheter/regnbagskor-sprids-over-varlden?gmenu=open&mobilmeny=1&mobilregionalmeny=1> [2016-05-25]

Wicklén, Johan (2013). Sjunger ryska nationalsången i protest mot HBT-hat. *Sveriges Television Nyheter*, 4 oktober.

<http://www.svt.se/nyheter/inrikes/sjunger-ryska-nationalsangen-i-protest-mot-hbt-hat> [2016-05-25]

Zare, Shohreh & Pettersson Normark, Frida (2014). Regnbågsprotesten på Stadion en viral succé.

Sveriges Television Nyheter, 1 februari.

<http://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/regnbagsprotesten-pa-stadion-visas-i-cnn> [2016-05-25]